

Megjelent a "Vásárhelyi Reggeli Ujság"-ban,
1928 április-május

Beszámoló az 1928 márc. zarándokutról,
a new yerki Kossuth szobor
leleplezése al-
kalmából

Az amerikai zarándokut.

Irja: dr. Kozma György közjegyző.

(L) Nem akarom az igen tisztelt olvasó közönséget sablonszerű utelírásokkal untatni, csak azokra a mozzanatokra világítok rá, amelyek a közelmúltban lezajlott zarándokutban magyar szempontból jelentőséggel bírnak. Most már nyíltan megírhatjuk, hogy a zarándokut célja a magyar propaganda volt. Felvilágosítani magyar testvéreinket és az amerikai angolokat arról, hogy a Trianon által Kossuth népén égbe kiáltó igazságtalanság történt. Minthogy ezt az igazságtalan békeszerződést Wilson elnök téves tanával indokolta, amely tan az európai nemzetiségi kérdésnél teljesen csődöt mondott, éppen Wilsonnak népeit, az Északamerikai Egyesült Államok polgárait akartuk megfelelő módon a trianoni szerződésnek szomorú következményeiről felvilágosítani.

A zarándokutban a magyar társadalomnak minden rétege részt vett, s így a székesfővárosunkból Párisba beérkező külön gyorsvonat batározottan demokratikus képet nyújtott; szárazföldi kiutazásunknál külföldön is minden hatóság részéről a legnagyobb figyelemben részesültünk, sőt néhol még lelkes tüntetésben is volt részünk, kivéve Bást, ahol a vonatból kilógó magyar nemzeti zászlókat az olaszsal összetévesztve, kis ellentüntetést rendeztek a jó németek, tekintettel arra, hogy aznap reggel jelent meg Mussolininak válasza a tiroli kérdésben; ez azonban csak tévedésből történt és szót sem érdemel.

Jól esett szemünknek, amikor a cherrbourgi kikötőben a tendereken a magyar színek is lobogtak ez a körülmény egy-némely utasnak elvonta a figyelmét arról, hogy e tenderek a nyílt tengeren levő Olympichoz közelednek és hogy néhány perc múlva már ez Óceán járó vendégei lettünk.

Az Atlanti Óceánon hat napon át történt hajózásunk fény- és árnyoldalait újságíróink már leköszölték, a vihar hatása alatt néha elfogódottan. Mindenesetre a 4 napig dühöngő vihar alaposan megtizedelte sorainkat, azonban a legnagyobb vihar közepette is Budapestről fel-fel zendült biztatásul rádión egy-egy magyar nemzeti dal. A hajón báró Perényi Zsigmond zárandokutunk nemes és bölcs vezetője meghívására a kiküldöttek értekezletet tartva, közös egyetértéssel abban állapodtunk meg, hogy utazásunk nagy és hazafias céljának megfelelően a mindenkori helyzethez alkalmazkodva fogunk tevékenykedni a propagandában, s ezért előzetesen hivatalos szónokokat meg sem jelöltünk. Célunk az volt, hogy az amerikai magyarságnak legszélesebb rétegeivel, tehát elsősorban is a magyar munkássággal felvegyük a kapcsolatot és őket a magyar nemzeti cél szolgálatába állítsuk, akár egy magyar világszövetség árán is.

(II.) A White Star Line „Olympic” nevű luxus hajója hatalmas és szédtően magas alkotmány, amelynek orrán a III. osztály, közepén a legmagasabb részen az I. osztály és lentebb a II. osztály, a hajó végén pedig a turista osztály van elhelyezve.

Az I-ső osztály előcsarnokai és termei díófa faragással vannak díszítve, nehéz plusz butorok és délszaki növények ékesítik. Szabad férfi és női uszoda is van benne. A kabinok stíluszerű butorokkal és fürdőszobával vannak felszerelve.

A II-od és a turista osztály már szerényebben van megkonstruálva, sőt a turista osztály némely részlete tengeraltjárónak minősíthető.

A kiszolgálás figyelmes és jó ügy a kabinoknál, — ahol viharezett stewardok és stewardessek éjjel nappal a folyósókon inspekcióznak, — mint az éttermekben, ahol jó megjelenésű tengerész egyenruházatu pincérhad fogadja a turistákat.

Hajónknak hálások lehetünk, amely a nagy vihart recsegve, ropogva kibirta s a viharral mit sem törődve óránkénti 48 kilométer sebességgel haladt, — azonban a négy napig tartó vihar elmosta Hegedűs Lorántnak „Jézus a tengeren” című és Póka Pivny Bélának Amerikáról szóló szabad előadásait; bufelejtőnek állandóan szólott az emeleten az I-ső osztályu diszteremben a jazzband és járta a shimmy. Végre március 13-án délután az Olympic lassította az iramot, közeledünk az öbölhöz, — a köd sajnos alászáll és szétterül a tengeren s így csak hosszas túlkölések közepette és lassan haladunk előre.

A beteg zarándokok feltápáskodnak, földszagot érezve kívánszorognak a fedélzetre, s amint a szembejövő és a newyorki magyar küldöttséget elibünk hozó kis személyszállító hajót megpillantják, minden bajukról elfeledkezve száz és száz torokból felharsan az „éljen a haza”, ezt követően a Hymnusz és a Kossuth-nóta, — a kis hajó is a lelkesedéstől visszhangzik, — megszólal a zene és se vége, se bossza a könynyekig megható lelkesedésnek, lobognak a zsebkendők s lsten csodát mivel, nincs már beteg zarándok.

Mindenki idegesen tolong, hogy honfitársát láthassa és keblére ölelhesse.

Motorcsónakon a kis hajóról az Olimpicra átszállott a magyarok és Newyork város küldöttsége.

A turista osztály olvasótermében történelmi pillanatok következnek, — egy elárvult nemzet bus zarándokai könnyes szemmel ölelik át a hatalmas Amerika szabad polgárait, a hontalan magyar testvéreket, akikkel lélekben és képzeletükben eggyé váltak a Kárpátoktól az Adriáig, a Lajtától a Hármas határhegyig. Az amerikai küldöttségben résztvevő régi, kedves barátunk Pedlow kapitány is megértő megilletődéssel nézte, mint peregnék le sűrűn könnyeink a vízszintlítás hatása alatt.

Még fülünkbe csengenek az üdvözlő szónokok szavai és a fel-fel harsanó éljenek és nemzeti dalok méla akkordjai s már is kint állunk a newyorki kikötőben, ahol sok ezer magyar fél nap óta igaz szeretettel és határtalan lelkesedéssel fogad.

Pedlow kapitány vezetése mellett sok ezer jó magyar kender és zászló lobogtatása közepette autóbuszokon berobogunk Newyorkba, a világ legnagyobb városába, ahol soha sincs éjjel s ahol minden lükte az élettől, ahol minden és mindenki rohan, mintha valami láthatatlan erő üzné.

Az utcán rögtönzött kommunista tüntetés annyira jelentéktelen volt, hogy észrevételre sem alkalmas.

(III.) Március 14-én motociklis, automobilos és lovas rendőrök sűrű sorai között autóbuszokon vonult fel a félezer főnyi zarándokcsapat a newyorki városházához.

A zarándokok szíve felett a Kossuth plakett alatt Newyork város által ez alkalomra ajándékozott amerikai és magyar nemzeti színű Kossuth jelvény díszlett.

Newyork városháza (a City-Hall) előtti nagy téren ezrével állott a tömeg, sűrű rendőrkordon mellett s megérkeztünkkor a sok ezer magyar lelkesen tüntetett.

A sötét diszbe öltözött gummiabotos rendőrgárda, igen impozáns fényt kölcsönzött a felvonulásunknál.

A City-Hallon ott lobogott az amerikai zászló is.

Az emeleti díszterem amerikai és magyar színű zászlókkal volt feldíszítve; az erkélyen a díszbeöltözött rendőrszenekar amerikai indulókkal fogadott, nemsokára megérkezett báró Perényi Zsigmond, a főrendiház, a képviselőház, egyházi méltóságok és a székesfővárosi kiküldöttek, Newyork város tanácsa élén James J. Walker Newyork város polgármestere, a leirhatatlanul népszerű „Jimmy”, a zárandokok lelkes éljenzésétől és tapsaitól remegtek az ablakok.

A rendőrszenekar előbb az amerikai Hymnuszt, majd a magyar „Szózat”-ot játszotta.

Báró Perényi Zsigmond angol nyelven kiváló szónoki készséggel üdvözölte a polgármestert és Newyork vendégzsarató városát.

A polgármester nagy rokonszenvvel és szeretettel válaszolt, hivatkozott a mai nap történelmi jelentőségére; e teremben tartotta első amerikai beszédjét Kossuth Lajos s e teremben most újból összeülkezik George Washington és Kossuth Lajos népe. Kossuth Lajos nagy eszméi Amerikában már testet öltöttek s ezért Kossuth az amerikai szabadsághősök galériájában is helyet foglal.

A fáradtságos és veszedelmes ut után kellemes pihenést kívánt, kijelentvén, hogy a város vendégeinek tekinti a zárandokokat.

Dr Sipőcz Jenő átadta a Newyork városnak hozott bronz lovas szobrot és lelkes éljenzések közepette az ünnepélyes fogadtatás befejeződött s következett a városháza előtti fényképezés s ezután lakására vonult a zárandok sereg.

Délután a newyorki Kossuth szobor szervezőjének özvegyénél Berkó Gézánnánál theára jelentek meg a zárandokok, utunk a néger-negyeden vitt keresztül, ahol a néger iskolából kiözlő sok apró fekete-ségben és a néger-negyed exotikus vörös tégla épületeiben gyönyörködhattunk.

E néger-negyedben mintegy 80.000 néger van, hermetikusan izolálva a többi fajtól.

Este dr Snow-nak, jelenleg már chikágói theológiai dekánnak voltunk Józán püspökkel és dr Kozma Jenővel vendégei Broklynban. Dr Snowt a Népszövetség az erdélyi oláh vandalizmusok ellenőrzésére küldte ki, Ő Erdélyben 3 hónapot töltött s annak a mai szomorú állapotáról egy angol nyelvű művet is írt, amelyet az amerikai unitárius szövetség kétmillió példányban sokszorosítva szétküldött a világ minden részébe a megfelelő köröknek.

Dr Snow ma is felháborodik, hogy a szabadságok klasszikus földjét hová lesüllyesztették s ő is, akár csak mi, hisz és bízik Magyarország feltámadásában.

5
14. Ez év március Idusa Newyorkban újra felelevenítette a hetvenhat év előtti képet, amikor a „honvesztett bujdosó” Amerika földjére hajózva akarta az Új Világot nemzete nagy igazságának megnyerni.

Magyar nemzeti ünnep Newyorkban. Talán csak álom? Ünneplünk s e nap örök-emlékü lesz nemcsak nekünk, hanem amerikai honfitársainknak is.

A város 4500 diszbe öltözött rendőre áll sorfalat az 5-ik Avenün át a Riverside Drive-ig felvonuló magyaroknak. Legelői selyem nemzeti zászló alatt vonul a zárándok csapat s utánna a mellékutcákból magyar nemzeti zászlók alatt csatlakoznak fel ezrével a különböző magyar iskolák és testületek, — igen sok nő és gyermek díszmagyarban, — zenekarok az élen.

Óriási kigyóvá női ki magát a menet és a különböző zenekarok magyaros indulói nemcsak a Kossuth szoborig tartó 7 és fél kilométeres utat, hanem azt is elfeledtetik velünk, hogy néhol a megvásárolt gyérszámú alvárosi söpredék jelentéktelen bolsevista tüntetésbe kezd, — az ablakokból fehér kendők integetnek mindenünnen.

Gyönyörű tavaszi időben fejlődik fel mintegy 40.000 ünneplő a Kossuth szobor köré a Riverside-Drive-on, ahol a friss márciusi szellő amerikai és magyar zászlókat lenget.

Felhangzanak a magyar nemzeti dalok és sok ezer magyar ajakról a magyar együttérzés tudatában száll az ének a megafonokon és rádió az Atlanti Óceánon át kelet felé, ahonnan jobb sorsra érdemes másfél millió magyar volt kénytelen sok ezer kilométeren át ide vándorolni.

Magyar és angol nyelvű lelkes szónoklatok után 101 ágyulövés közepette a szoborról lehull a lepel és a Hudson partjáról a newyorki Kossuth szobor tetemrehívóan tekint a gyalázatosan letiport és megcsontított nemzetéért az Óceánon át Franciaország felé.

Az ágyuk bömbölésétől visszhangzik a tér, a fotoriporterek és mozifényképeszek rohamra indulnak, géppuskaként kattog kazzettájuk, az égen megjelenik egy repülő, kommunista plakátokat akar reánk dobni, de minden erőlködése dacára szennyes iratcsomói a tengerbe hullanak.

Most már mi is sűrű sorokban vonulunk fel a szoborhoz és nemsokára magas kossoruhegy keletkezik körülötte, az óhaza és az amerikai magyarság képviselői újból kezét fogják s egy szent fogadalmat tettek, a hit, remény és hazaszereteten.

Aznapi este a Kossuth-bankett a Commodore szálloda dísztermében (ahol tavaly Lindberget ünnepték) nagy fényben és lelkes hangulatban foly le, az 1600 személyre terített banketten a zárándokok az amerikai magyarok vendégei voltak.

Magyar és amerikai zászló lengett a teremben s a magyar és amerikai Hymnusz felcsendültkor a megfelelő zászlót a hirtelen elsötétült teremben reflektorok varázslóan világították meg.

A gazdag dinnert magas színvonalu koncert egészítette ki, amelynek végeztével megkezdődtek a hajnalig tartó toasztok: Berkóné, Newyork város polgármestere, Ghika konzul, Roosevelt ezredes az elnök fia, báró Perényi, az olasz főkonzul Grazzi, Czukor, Sipőcz, Hegedüs Loránt, Nemes püspök, Lukács György, Takaró és még más kiválóságok beszéltek nagy hévvel és mély érzéssel angolul.

Józan püspök mint utolsó szónok méltó szavakkal fejezte be a nagy nemzeti napot mondván: „Hazajáró lélek vagyok, Erdély az én szülőföldem és alig van hét, nap és éjszaka, amikor nem járnám meg azt a kis portát ahol édes anyám megtanított engem magyar nyelven imádkozni. Ez a hazajáró lélek ahelyett, hogy kelet felé fordult volna, összetett, imádságra kulcsolt kezekkel jött nyugat felé, hogy meglássa vajjon nem történt-e valami csodálatos változás a természet örök nagy rendjében, vajjon nem innen készül-e felkelni a nap, amelyre mai megalázott sorsában olyan epedve, szívrepesve vár az egész magyarság. Krisztus, szeretet, szabadság, megváltás, dicsőség, feltámadás apostola, földön járó Isten, az ő nevében ámen!”

(V.) A zarándokok a Március 15-iki nagy nap fáradalmait kipihenve a Titán város nevezetességeit tekintették meg.

A kikötőnek ezt a részét, ahol Kossuth 1851. december 16-ik napján először partra szállott, — szemben a 90 méter magasban álló és a világító fáklyát tartó Szabadság szoborral, — meglátogattuk, ma azt már felhőkarcolóok szegélyezik.

A Hudson partján Grant tábornok és neje gyönyörű síremléke Napoleon sírját juttatja eszünkbe; a Centrál-park óriási méreteivel tűnik fel, akár csak a felhőkarcoló és szebbnél szebb szobrok.

A méretekre jellemző, hogy a híres Broadway 48 kilométer hosszú; Newyorknak ez utcája a legforgalmasabb, ebben épült a híres márvány „Paramount” és „Rakshi” mozgószínház, amelyek egyenként egyszerre 7000 néző részére vannak berendezve süllőszethető, villannyal hajtott orgonával, magyar karmesterrel és száztágu zenekarral. A Paramount egy magyar embernek a tulajdona, — 17 millió dollárért építtette.

3

A világ legnagyobb háza az acél tröszt tulajdonát képező Woolworth-Building, amely 58 emeletes és 3 perc alatt express lifttel a tetejébe felérve, fenséges panoráma nyílik a szemlélő elé.

Templomai eltörpülnek a sok felhőkarcoló között; a brooklyni hidak a lánchidunknak háromszorossai.

Hatalmas bankházai stilszerűen, pompásan megépítve, előttük páncélos pénzhordó autók állanak, a lőréseknél megfelelő fegyveres készség.

Színházaiban a revük vannak napirenden, nagy attrakciókkal, félpercenként forgatható színpaddal.

Operájában magyar énekes is van szerződötve; ottlétünkkor Saljapint ünnepelték.

Muzeumai több épülecsoporthban sihelyezve, egy 30 millió dolláros jótékony alapítvány ül fogva, bárki részéről ingyen tekinthetők meg; — a legritkább dilluviális állatok láthatók itt rettenetes méretekben.

A közel két millió autónak és villamosnak utca szabályozása központi színes blokk rendszerrel tökéletesen megvan oldva, amely állítólag egy magyar mérnök találmánya; ez a rendszer van Északamerikában minden városban.

Utcái számozva lévén, bárki rövid idő alatt tájékozottan jár-kei. Földalatti villamossa három emeletes, — utcai gyors és személy körvasutja egy emeletes magasságban nyargal a város körül és viszi potomon áron a Citybe a külvárosról beözönlő tömegeket.

A Broadwayn rettenetes tömeg tolong, a világ minden tájáról beözönlött nép állandóan százezrével nyüzsg.

A „Wanamaker" és „Mayci" áruházak szédítő méretűek, saját kis kórházzal is vannak felszerelve, a Maycinek személyzete 8000 emberből áll. 5 és 10 centes áruházak minden utcasarkon találhatók, ezeknek méretei is a mi Párisi áruházunkéval vetekszenek.

Aukciók minden második üzletben, melyek állítólag nagy szélhámosságok, — a jó külvárosi munkásság rovására.

Este 5 óra után az autóknak tengere ellepi a belvárost, — s akkor még fokozottabbá válik az utcai élet.

A transparenok és reflektorok százazrei kísérteties fényt kölcsönöznek az utcáknak s megjelennek az esti korzón a szép és sikkes newyorki nők, akik pipere cikkekre ottani statisztika szerint átlag naponta 1 dollárt költenek.

A pamut számüzve van; csillog minden a selyemtől, — a munkásleányok is csak selyem harisnyákba járnak.

Parfümtől és a csempészett szeszes italok nehéz illatától van telítve az esti korzó levegője.

Az Eszakerikai Egyesült Államokban szigorú szesztilalom van, amelyet azonban már csak presztizs okából tartanak fenn, — sok gyakorlati értékkel ez nem bír.

Az Amerikai Magyar Társaság aznap délutáni teáján angol előkelőségek Mr. Brown egyetemi tanár, a világbéke liga elnökének vezetésével is részt vettek és igen meghatóan adták barátságuknak tanujelét. A MANSz gyűlés a newyorki magyar református egyházközség épületében lelkes hangulatban folyt le, Erdélyt *Justh* Jánosné képviselte és lelkesen tolmácsolta az erdélyi asszonyok üzenetét.

Március 17-én az Amerikai Magyar Kereskedelmi Kamara a Waldorf Astoria szállodában adott méltó keretek között a magyar zarándokok tiszteletére lakomát.

Este a Manhattam Operaház báltermében nagy ünnepi Kossuth-bálján megjelen-

tek a newyorki magyarság szépjel és a Rákóczi indulóval fogadott zarándoktársasággal reggelig ropták a csárdáat, — mintha egy régi magyar majálison lettünk volna.

Március 18-án ünnepi istentiszteletek következtek, minden felekezet saját templomában tartotta.

Kiemelendő, hogy a newyorki (angol) amerikai unitárius egyház Kossuth tiszteletére ünnepélyes istentiszteletet rendezett az „All Souls” templomban, magas színvonalu templomi koncerttel egybekötve, amelyből a Hymnusz sem hiányzott. A templomi szószék magyar és amerikai zászlókkal és magyar nemzeti színű virágokkal volt feldíszítva.

A Bostonból e célra ideutazott dr. Cornish (az amerikai unitárius szövetség elnöke, népszövetségi delegátus) dr. Lewis, dr. Snow és Duggan szerepeltek, akik mind nagy lelkesedéssel emlékeztek meg Kossuthról, a szabadsághősről és melegen üdvözltek József püspököt és a megjelent unitárius testvér zarándokokat.

József püspök meghatva ékes angol szónoklattal köszönte meg a meleg fogadtatást, beszédjét a szokott módon irredenta alapra fektetvén.

Az unitárius egyház vezetői a zarándokok között, a nagy nap emlékére a muzeumból kiváltott eredeti Kossuthdollárokat osztottak szét és egy előkelő hotel kis dísztermében a magyar unitárius zarándokok tiszteletére intim löncsöt adtak, amelyen a hazaszeretettől izott a levegő és amely egy-két órai közvetlen, intim elbeszélgetés felért sok Genfbe elküldött diplomáciai átirattal.

(VI.) A zarándokok március 19-én a reggeli gyorsvonattal hálókocsikon Washingtonba, „a szép városba” érkeztek. Kies dombok között fekvő gyönyörű hely, utcái szebbnél-szebben fásítva és parkirozva, valóságos kertvárossá varázsolják, ahol a házak is mind villaszertien vannak kiépítve, nagyobbbrészt vörös téglákból. Vasutállomása kisebb, de szebb, mint a newyorki központositott nagy föld alá befutó állomás.

Dél előtt a „Fehér Házhoz” vonult rendőrökkel jól fedezett kíséretben a zarándokszereg, ahol a főrendiház és képviselőház küldöttségét gróf Széchenyi László követünk mutatta be Coolidge-nak, az Egyesült Államok elnökének, aki a Fehér Ház előtt a gyepen álló zarándokok közé is kijött lelkes éljenzések közepette; ezt a pillanatot a fényképészek, fotóriporterek és mozifényképészek hada megörökítette.

Ezután megnyiták a Fehér Ház kapui a zarándokok előtt és mindenki közvetlenül gyönyörködhetett a 130 millió szabad polgár elnökének lakásában és fogadó termeiben.

Ezt követte a gróf Széchenyi László népszerű amerikai követünk és neje *Vanderbild Gladysz* kastélyában rendezett magyaros löncs, ahol házigazdánk területenkivüliséget élvezvén, jó borokat és söröket is szolgáltatott fel szómjázó honfitársainak.

Délután a washingtoni angol unitárius egyház az unitárius zarándokok tiszteletére teát adott a temploma melletti olvasóteremben. E terem falán magyar nemzeti színű szalaggal díszítve az 1567-iki tordai országgyűlésről festett kép függ, amely a vallásszabadságnak törvénybe iktatását ábrázolja, a vértanu halált halt első unitárius püspökkel, *Dávid Ferenczel* és *János Zsigmond* fejedelemmel.

Az egyházközségnek világi elnöke *Taft*, az Északamerikai Egyesült Államok volt elnöke, aki jelenleg nádori hatáskörrel felruházva a Legfőbb Biróság elnöke, — a tiszteletünkre megjelenvén —, melegen üdvözölt minket és hosszú beszéddel emlékezett meg Erdélyről, mint a szabadságjogok klasszikus hazájáról.

Józan püspök lendületes hévvel válaszulva tárta fel az elrabolt Erdélynek és az ott levő magyarságnak siralmas helyzetét, szavai a jelenlevő angol előkelőségekre mély benyomást tettek.

Másnap, a gyönyörű Washington megtekintése után, serpentinutakon 90 kilométeres sebességgel rohantak autóbuszaink Arlingtonba, a híres katonai temető mellett el, ahol a szabadságharcban elesett 16000 katona alussza hősi álmát, s közöttük több magyar tábornok is, a katonai táboron át, ahol a világ legnagyobb rádió antennái látszanak, Alexandriába, s onnét pihenés nélkül Washington György birtokára Mount-Veronba, Virginiába érkezünk.

(VII.) Mount Vernonban, lankás domboldalon a Potomac csendes öble felett messze tekint a nagy szabadság hősnék, Washington Györgynek repkénnyel befutott kriptája. A kriptában Lukács György koszorúval a kezében kegyeletes szavakkal adózott a nagy hős emlékének, s megrá-zón idézte szellemét, hogy világító fá-lyaként lobodjon fel Kossuthéval együtt a nagy magyar éjszakában. A nagy szabadsághős kastélyát elhunytakori állapotában őrzí a hálás utókor, sok értékes emléktár-gyaiból kis muzeumot alakítva. Itt őrzik a Bastille kulcsát is, amelyet hű barátja La-fayette tábornok adott emlékül; ő is hosz-szu időn át volt e kastélynak szívesen lá-tott vendége.

Visszatértünk Washingtonba, ahol a zöld dombon fekvő Capitol kupolája a „Pant-heon”-ra emlékeztet, hófehér márvány oszlopai éjszaka óriási reflektorokkal meg-világítva, vakítóan fehérlenek a sötét éj-szakába. Az alsó és felsőház e márvány kolosszusnak két szárnyában van elhe-lyezve. A főrendiházunk és képviselőhá-zunk küldöttségét mindkét Ház elnöke szí-vélyesen fogadta, amelyek magyar üdvözlő átiratokat vittek magukkal, s a képviselő-ház elnöke a Házba bemenvén az ülést fél-beszakítva, enunciólta az üdvözlő magyar átiratot eljenzés közepette; az időközben a képviselőházban diszhelyre felvezetett magyar delegátusokat is a Ház meleg óvá-cióban részesítette.

A Capitollal szemben levő könyvtár egyike a világ legszebb könyvtárának, győ-nyörű, freskókkal és mozaikkal diszitett márványpalota, amely este 10 óráig ingyen bárkinek nyitva áll.

A hatalmas dór oszlopokon nyugvó fe-hér márvány Lincoln emléket a párisi Ma-deleine mintájára 36 hálás állam emelte 40 láb magasban, ez államok cimerei a hom-lokzatába körös-körül be is vannak vésvé s az előcsarnokban van elhelyezve Lin-coln elnök márványszobra. Ez emléknék folytatása a téglány alaku gyönyörű kék tő, japán cseresnye fákkal szegélyezve, s a tő végén elhúzódó hatalmas angol park közepén emelkedik ki a híres fehér már-vány Washington emlékoszlop, 555 láb ma-gasságban és 55 láb szélességben, ez a vi-lág leghatalmasabb és legértékesebb osz-lopa, amelyet emberi kéz valaha épített. „Kleopatra tüjé”-nek is hívják népiesen.

11

(VIII.) Március 21-én reggel a „Pennsylvania Railroad“ 3 étkező kocsival, termes kocsival és néger pincérhaddal felszerelt külön gyorsvonatával dombos, tavas, erdős vidéken át Baltimarbá, a déli órákban a németek által alapított Harriaburgba jutottunk, innét nyugat felé fordulva Lewistown vidékén nagy folyók mentén haladtunk, miközben a dombok hegyekké változtak és a völgyek egyre inkább össze szűkültek, ahol ennek dacára 4 sín páron nagy sebességgel 100 kocsiból álló tehervonatok negyadóránként keresztül-kasul száguldoztak. Most már nagy kopasz érchegységek következtek, a szűk völgyből ijesztően emelkedtek ki ezrével az óriási gyárkémények és a sok ezer kohó és acélműtől, csak úgy izzott a levegő. A hegyek között sebesen leiramló folyócskákat agyagaárgára festette a gyárakból kifolyó szennyvíz és a levegő száz és száz kilométeren át sűrű, nehéz füst és ködpárával volt telítve. Johnstovnnál már amerre a szem csak ellát, egyéb sincs mint óriási gyártelep, ahol az ezrével ég felé tátongó gyárkémények éjjelnappal ontják a füstjüket és nehézzé tesszik a levegőt.

Szívünk elszorult amikor eszünkbe jutott, hogy Amerikában e vidéken kereste és keresi legtöbb magyar munkás véres vérértékkel a kenyerét. A völgyekben százerével vannak szétszórva a munkás faházak, azonban nappal lévén, minden kihalt és csendes, gazdájuk vagy a föld méhében, vagy a fekete gyárakban dolgozik.

Az acélöntődékből csak úgy szállt fel a tüzcsova, mintha a pokol előcsarnoka lett volna és körülötte félig meztelen emberek kábultan támo lyogtak. Nemcsak felemelő, de sivár és szánalmas látvány is a világ legnagyobb gyárvidéke.

Az öt beálta előtt vonatunk befutott a gyárak tizezeitől körülövezett és feketélő Pittsbúrgba, a „fűstös-városba“, ahol a vasutállomásnál a város hivatalos küldöttsége és magyar fogadóbizottság üdvözölte a beérkezett zárandokokat, — akikkel már Pittsburg előtt is az amerikai magyar testvérek autóikon szembe jöttek.

Rövid, de megható üdvözlés után a vendéglátó magyarok zászlólengetése és üdvözlése között, — lovas, motokiklis és gyalogos rendőrök felügyelete mellett vonult be autókön a közeli szállodába a zárandokcsereg, észre sem véve, hogy a cseh pénzen vásárolt és tüntetni akaró egynehány kommunisztát a felbuzdult magyar tömeg és gumibotos rendőrök pillanatok alatt ártalmatlanná tették.

(IX.) Este 8 órakor a „Central Athletic Club” helyiségeiben a pittsburghi és pittsburgh-vidéki magyarság közvacsorát adott, amelyen nemcsak a zarándokok, hanem több mint ezer amerikai magyar is részt vett. A báró Perényi Zsigmonddal beérkező zarándoksergeet Melegh Gyula református lelkész, a fogadóbizottság elnöke és magyar ruhába öltözött magyar asszonyok és leányok fogadták testvéri szeretettel.

Számtalan sok lelkesítő beszéd hangzott el a közvacsora alatt, amelyből a paprikás csirke sem hiányzott; a vacsorát derék magyar asszonyok önként főzték, a felszolgálását pedig gyönyörű magyar ruhás leányok végezték.

Ami a közvetlenséget illeti, az talán egész zarándokutunk alatt itt érte el tetőfokát, ahol rend és rangkülönbség figyelmen kívül hagyásával ültetve, illetve leülve, magyar a magyarnak panaszkolta el bujást-báratát s a kéréses kezű munkás és a főrend gondolatban és lélekben együtt volt valahol a Kárpátok büszke bércein és „ott ahol a Maros vize messze földön kanyarog”.

E kedves és megható jelenetekben bővelkedő közvacsora az éjjeli órákba is benyúlt.

A vacsora befejeztekor a pittsburghi amerikai (angol) unitárius lelkész, aki már előzően egyházközsége nevében táviratilag is meghívta hittestvéreit, autójával éretünk jött és a késő esti órákban elvitt a templomba, amelynek egyik fogadó termében estélyi ruhákba öltözött urak és hölgyek fogadtak bennünket és a már igen népszerűvé vált Józan püspököt. Rendkívüli szeretetük jeléül a pittsburghi angol unitárius nőegylet eleöknője meleg szavak kíséretében egy zöld selyem szalaggal átkötött hatalmas piros-fehér rózsa csokrot nyújtott át feleségemnek.

A fogadtatás melegsége fokozódott a templomban, ahol beléptünkkor az orgona a magyar Himnuszt játszotta és a jelenlevő több mint száz angol előkelő hölgy és ur felállva adott mély tiszteletének kifejezést.

A magyar és amerikai zászló egyenjogu félként volt a szószéknél felállítva.

Az angol pap beszéde könnyet csalt szemünkbe, kivált mikor Kossuthról, a szabadságról és az erdélyi rabtestvéreinkről beszélt.

Könnyeink pergését Józan püspök szívhez szóló angol szónoklata sem állította meg, hisz szülővárosáról Torockóról, a büszke régi szabadvárosról, — „ahol kétszer kél fel a nap” — és Déváról beszélt, ahol hajdan történelmet írtak és ahol a nagy idők vértanújának emlékét ma ellenségeink vandal módon megcsufolták.

Elektronizált

Az ünnepély betejezte után az olvasóteremben az egyház vezetősége bemutatta a jelenlevő előkelő angolokat, akikkel barátságosan elbeszélgettünk. E teremben is a már multkor említett erdélyi képet láttuk a falon.

Az ismerkedés, illetve bemutatkozás után az egyház vezetői meghívták a magyar hitvestvéreket az igazgatóság helyiségeibe, ahol ők vendégszeretetük jeléül hűsítőket szolgáltattak fel és a magyar zarándokat célját és a Kossuth-kultusz jelentőségét beszéltük meg bizalmasan.

Ejfélikor a szíves angol-amerikai hittestvérek autóikon hazavitték a már kissé elbágyadt magyar vendégeiket.

(A.) Ez év március 22-iket Klio arany betűkkel véste be a pittsburghi magyarság történetébe.

Dacára a cseh konzul előtte való napon történt intervenciójának és ellenséges propagandájának, mely oda irányult, hogy Pittsburgh városa a zarándokokat ne fogadta, mégis Charles H. Kline polgármester tanácsa élén fényes ünnepség közepette fogadta a zarándokokat.

A derék polgármester a városbázát, sőt még annak liftjeit is magyar és amerikai zászlókkal pazarul földiszíttette.

A deputánsok és tanácsa élén, a zarándokok hársány éljenzése között vonult be a polgármester a feldíszített tanácsterembe, ahol a polgármesteri emelvény felett „Isten Hozott” felirat, alatta Kossuth fiatalkori arcképe és a terem közepén egy óriási nagy „H” betű Hungáriát jelképezve függött.

A meghatódott báró Perényi Zsigmond angol üdvözlétére a pittsburghi polgármester érezhető melegséggel válaszolt, akinek Sipőcz polgármester a főváros nevében a budai királyi palotát és a parlamentet ábrázoló művész akvarellt adott át.

Kline polgármester a figyelmet megköszönve említette, hogy e műremeket még a békebeli időkben budapesti kirándulásáról ismeri, tudja, hogy a magyar szabadságszerető, hisz csodálkozva látta, hogy a magyar nemzet a nagy Washingtonnak a városligetben már szobrot emelt.

A város tanácsának egyhangú elhatározásából nagyrabecsülésük és igaz vendégszeretetük jeléül a zarándokok vezetőinek és hivatalos kiküldötteinek átadta Pittsburgh város aranykulcsát, amely mint mondá, nemcsak a város kapuit, hanem ha kell és bármikor rosszul megy sorsuk, a polgárai szívét is megnyitja; kijelentvén azt is, hogy a zarándokokat egyhangulag a város szabad polgáraivá választották és őket vendégükként is meghívták.

Ezzel a fogadtatásunk véget érven az amerikai magyarok büszkén emlegették, hogy ilyen felemelően szép magyar ünnepély Pittsburghban soha sem volt, ami annál is jelentősebb, mert a vidéken 30.000 magyar lakik, akiknek évtizedes szorgalmas munkája lett e megbecsüléssel jutalmazva.

(XI.) A pittsburghi szép fogadtatás után a Homstead-i Carnegie acélgyárakat kerestük fel igaz barátunk Kline polgármester vezetésével.

Ez acélművek a világ legnagyobb iparos telepei, legmodernebb villanygépekkel felszerelve, a diósgyőri gyárainknak százszorossai. Ez óriási gyártelepeken a levegőben sok milliárdnyi acél korom és szikra szilánk uszkál, amely messzi vidéket s a körülötte kilométerek hosszát elterülő munkásnegyedeket is fekete patinával vonja be.

A gyáraknak saját magán vashidjaik vannak; ilyen Pittsburghban mintegy 70 van, ezekből nekünk egy is elég lenne a Tiszára.

E nagy ipartelepeken viszonylag kevés a munkás, a villany ma már ezer és ezer kezlet pótol s ennek az eredője a gyárvárosokban uralkodó munkanélküliség.

A városi nagy munkanélküliséget másrésztől az oda beözönlő olcsó mezőgazdasági munkás had is előidézte és végül az export hiánya.

Newyorkban 6-800 000 munkanélküli van s a detroit-i híres „Ford” telep is hetenként több napon át szünetel.

Amerikai vélemény szerint elnök választás is közeleg, a nagy vállalatok redukálják ilyenkor az üzemetek s ez is nagyméretű munkás elbocsátással jár.

Az 57-es Heinz-féle konzervgyár, amely a maga nemében a világ első üzeme, a város vezetését és minket vendégül látott a déli órákban és izletes sajátgyártmányú konzerv ebédet adott félezer magyarnak.

A gyár néhai alapítója Heinz német ember volt, úgy szintén a vendéglátó alelnök, akinek szívélyes toasztjára Hegedűs Loránt szellemesen válaszolt.

Ebéd után a nagy étteremben bemutatnak egy tökéletesen felszerelt konyhát, amelyet asszonyaink irigy és sóvár szemekkel néztek.

E gyár az 57-es nevet az általa készített 57 féle konzervről vette.

E konzervgyár a bádogdobozgyártástól konzervjeinek saját vasúti waggonjában való elszállításáig mindent maga végez. Alkalmazottjai nagyjából nőek.

A zsnaimi uborka is részint itt lesz feldolgozva, de sajnos csak édesen.

Ezután a zárandokok egy része a református egyház teáján vett részt.

Az aznap este Pittsburgh várossa által a William Penn Hotel disztermében adott ünnepi vacsora fény és előkelőség dolgában méltó párja volt a newyorkinak.

Az imával bevezetett banketten nem nyoztak a magyar és amerikai zászlók és reflektorok sem, ugyszintén felcsendült a Himnusz és a pittsburghi polgármester, Perényi báró, Sipőcz, Harden Church ezredes a Carnegie alapok igazgatója és Oliver az ottani egyetem történelem tanára és más kiváló szónokok újból felgyújtották a csüggedők szívében a reménynek sugarát.

Másnap délelőtti Pittsburgh városát és nevezetesebb intézményét tekintették meg a zárandokok.

Nevezetes és a világ legmodernebb pénzintézetét, ahol emlékül 20 dolláros aranyakat osztottak azét a gyérszámban megjelent és meglepett zárandokok között.

A híres Kaufmann áruház csarnokaiban könnyen eltévedhetett az ember, ez áruház 100 személyes löncsöt rendezett tiszteletünkre.

Jótékonyági intézményei számosak.

(XII.) A Carnegie család által alapított Carnegie Institute, Library és Muzeum élén áll a tegnapi banketten is hivatalos szónokként szerepelt igaz barátunk: Samuel Harden Church ezredes, aki a Carnegie alapoknak is elnöke és 70 éves kora dacára ruganyos léptekkel mutatta be intézeteinek nagyszerű berendezéseit, ahol az elemi iskolától az egyetemig, a régészeti muzeumtól a mozgó színházig és legmodernebb könyvtárig minden feltalálható. Az Őskor, Ókor és Újkor kultúrája kronologikus sorrendben máig feltalálható itten. Mindenkinek ingyen áll rendelkezésére a kultúrának minden vonatkozásaival bőven felszerelt tárháza.

Barátunk büszkén mutatott ki a szemben álló nagy térségre, ahol már az 58 emeletre építendő Carnegie egyetem alapzatai dolgoznak, amelyet a Carnegie család 35 millió dolláros hagyományából építenek fel s itt is mint Észak-Amerikában mindenütt, ingyenes lesz az oktatás a nép részére.

Figyelmes vezetőnk intézeteiben állandóan alkalmazott tehetséges fiatal magyar festőművészt mutatott be.

Elbucszásunkkor sajtákezüleg aláírt könyvét átnyujtva, igen sajnálta, hogy tiszteletünkre az idő rövidsége miatt intézeteire a magyar trikoltort fel nem huzathatta.

A Kereskedelmi Kamara disztribúciót adott a férfi zárandokok tiszteletére; a hölgyeket a „Nemzetközi Védő Liga” női tagjai vendégelték meg; e Liga célja igen humánus, a kivándorlókat részesíti támogatásban.

A kora délutáni órákban külön gyorsvonatunk a könnyezve bucsuzó honfitársaink zászló és kendő lobogtatása közepette száguldott el a „Füstös városból”, ahol egykoron Csehszlovákia megszületett s amely város ma az örökigazságra és jogra hallgatva szívére ölelte az igaztalanul hontalanná tett, árva magyarokat.

Elektronika

Nehéz szívvel és könnybe lábadt szemmel mondtak a zarándokok a Melegh Gyula pittsburghi református lelkész bucsuszava után egymásnak Isten veledet s lelkünkben a pittsburghi könnyező magyar testvérek csoportja egy életen át fájó emlék marad.

Talán most már a pittsburghiak is a könnyeiken keresztül részszíniának, szivárványszíniének látják a magyar jövőt?

Gondolatainkban hirtelen elmélázva és képzeletünkben szebb képeket ázöve alig vettük észre, hogy gyorsvonatunk Clevelandbe befutott.

Itt is nagy magyar bizottság és a város ünnepélyesen fogadott.

Rég látott barátunk dr Alexy Lajos magyar főkonzul jobbra-balra barátságosan és melegen köszöntgetett. Vasváry Ödönné és Útó Árpádné a clevelandi magyar nőegylet élén vártak; nevük a Japánon és Észak-Amerikán át történt magyar fogoly hazaszállítási akcióból kifolyóan itthon már előzően jól ismert és nagyrabecsült.

A tömegben elhelyezkedett néhány zanjongó cseh bérenc álkommunistát, a lelkes nép és az angol detektívek másodpercek alatt minden földi jóval elhalmaztak.

A rendőrök komor sorsfala ünnepélyesebbé tette az amúgy is emelkedett hangulatot.

(XIII.) Másnap délelőtt autóbuszokon a clevelandi városházához kocsiztunk.

A szovjet és cseh pénz ma is működött és a városháza előtt megmozdultak az agitátor táblák, Pedlow kapitány angol hidegvérét elveszítve egyik csirkefogónak kezéből kicsavarta azt, a motocyklist rendőrök felnyargaltak a városháza előtti térre és legázolták és falhoz szorították a szovjet és cseh bérenceket, bebizonyítván, hogy a motocyklinek a tömegben nagyobb morális hatása van, mint a lovas rendőrnek.

A városházán Marshal clevelandi polgármester fogadott. Báró Perényi üdvözlétére kijelentette, hogy Kossuth a világszabadság nagy hőse volt, akinek súlyos nyilatkozatai az emberi jogokról nagy hatást tettek Amerikára, ő neki köszönhető a négerék felszabadítása.

Sípócz a polgármesternek fővárosunk nevében egy bronz kuruc szobrot adott át.

Délben a bírák, ügyészek és ügyvédek láttak vendégül az Athletikai Clubban.

Délután a várost tekintettük meg, amely Ohiónak a metropolissa, a nagy Erie tó partján egymillió lakóval, amelyből 80 000 magyar.

Igen nagy forgalma, fejlett kereskedelmi és ipari élete van.

Hatalmas bankjai és áruházai sorakoznak az Euclid Avenuen, ahol olyan pénzüzet is van, amely már békében 120 millió dollár alaptőkével rendelkezett. Kikötője, modernül berendezett hoteljei, óriási hidjai, muzeuma, könyvtára, angol és magyar hírlapjai, a szabadkőmíves páholy ablak nélküli temploma, Garfield elnök parkja és emléke, hatalmas strandfürdője egy nagyméretű világvárosá teszik, amelyet a város körüli hatalmas és gyönyörű villatelepek kiegészítenek. Parkjában az utczen mindenki hősi halottja részére megválthat egy élő fát, amelyet alant egy bronzplakkal jelölnek meg.

Clevelandban székel a szövetség is alakult, Utó Árpád áll az élén; egy hazafias irányú heti lapra 16.000 dollárt adtak össze.

A zarándokok az estét különböző magyar egyletekben töltötték, mi, a hőmező-vásárhelyiek Endrey László orvosék vendégszeretét élveztük.

Társaságunk egy részével a clevelandi West-sidei református egyház ifjúsági köre által rendezett estélyen jelentünk meg és nemcsak a református dalkörben, hanem az ifjúsági kör tagjainak hazafias szavaltában is gyönyörködhattunk. Ez Egyházközségnek lelke Vasváry Ödön lelkész, aki meleg szavakkal köszöntötte és vendégül látta a zarándókokat.

Hegedüs Loránt is vallásos szabadalóndást

tartott; a levegő mindenütt csak úgy izott a hazafiságtól.

Másnap ki-ki oda ment istentiszteletre, ahová akart s a zarándokok az egyházközségek vendégei voltak.

Báró Perényi Tabakovics plébános megbízáására a rutének istentiszteletén vett részt, a rutének hűségükre jellemzően, az integer Magyarországhoz való tartozandóságuknak azzal adták tanujelét, hogy báró Perényinek még a ruhája szélét is csókolgatták.

A clevelandi West-Sidei magyar református templomban egybegyűlt zarándókokat az egyházközség nevében Vasváry Ödön meghatóan üdvözölte; Török esperes beszédével elvezetett a magyar virágvasárnaphoz, a régi magyar zsolttárok felhangzásakor sürriesen hullottak könnyeink a szorongásig megtelt templomban, — az istentiszteletet a Hymnusz méltóan fejezte be.

Ez alkalommal a West-Sidei református gyülekezet disztribúciót adott tiszteletünkre, ahol a Vasváry Ödön és kedves és nagyműveltségű neje tökéletesen betöltötték a házigazda és asszonyi szerepet, a magyar disztribúciót a Kormányzóra tartott toasztommal kezdődött és emelkedett hangulatban a délutáni órákba húzódott. Mintha éreztük volna az orgona és akác nehéz illatát s láttuk volna a galambducos cifra kapukat ott messzi valahol keleten.

(XIV.) A vendéglátó magyar munkások autóján délután 3 órakor az University Circelen levő, Tóth Árpád által alkotott Kossuth szoborhoz kocsiztunk, ahol a tér csak úgy hullámzott a zászlók alatt kivonult magyaroktól.

A cseh pénzen vásárolt kommunista néma tüntetés repülőgépről, piros léggömbörről és agitátor táblán annyira nem járt eredménnyel, hogy a felbuzdult amerikai magyarok az esernyő vastagabbik nyelével hamarosan végét vetették az ünneprontásnak, a tüntetőket tolonckocsin néhány perc alatt a rendőrök egy kis hűsülésre elszállították.

A szobor leleplezésnél hazafias beszédek hangzottak el Nánássy képviselő és Török esperes részéről.

Azután autón rohantunk innét az angol unitárius templomba, ahol délelőtt Józán püspök prédikált és ahol tiszteletünkre az angolok teát adtak.

A Masonic Hall-ban Cleveland hazafias magyarsága 2 és félezer személyre rendezett diszvacsorát, amelyen Marshal a clevelandi polgármester, báró Perényi, Hopkins a City Manager, Cherna a Szabadság főszerkesztője, Sipócz, Nemes püspök, Hegedüs Loránt, Kapy és Józán püspök, Bródy Ernő és Csizmadia András, Salusinszky Imre, Fábián Béla képviselők és mások mondtak felemelő toasztokat.

Másnap a gyártelepek, bankok, áruházak megtekintésével telt el a délelőtt. A magyar nők részére a 300 személyre terített bankett, ahol csak hölgyek voltak és számos toaszt hangzott el, — amerikai jelleget kölcsönzött ez összejövetelnek; a férfiak a kereskedelmi kamara diszbedje által lettek kárpótolva, ahol Dán Leó felolvasott egy hosszabb értekezletet, — a kamara elnöke pedig üdvözlő beszédében elismerőleg nyilatkozott a magyarokról, akik a kamarának kiváló tagjai.

Perényi báró a kormány megbízásából Kanadába utazván, meleg szavakkal és kézszerítással vált el zárandoktársaitól, akiket további útjukban dr. Lukács Györgyre bízott.

A késő esti órákban a magyarok bucsúcsókjával gazdagabban szálltunk fel hálókocsinkba és a clevelandi 24 fokos meleg után reggel már a „Niagara-Falls” fenséges téli panorámájában gyönyörködtünk 5 fokos hidegben.

(XV.) A Niagara-Falls-nak természeti csodáját téli zivatarban közvetlen közelről csodáltuk meg; vezetők az ottani magyar római katolikus plébános, magyar munkások autóján elvezetett az Egyesült Államokbeli részen levő félkilóméter széles vizeséhez, ahol a sziklahegyen és repülő hidakon átmertünk a három testvér szigetre, itt majdnem félelmetes volt a sziklák között borzasztó erővel áttörő tengernyi víz, amely belfelől a patkó alakú egy és félkilóméter széles kanadai vizesés felé, jobbról az Egyesült Államokbeli vizesés felé tart és 90 láb magasságból kődfátyolszerűen hihetetlen robajjal szakad le a mély szikla völgybe, ahová mind a két parton a sziklahegybe vajt lifttel jutottunk le és gyönyörködhettünk most már a fejünk felett lezuhanó hatalmas vízfátyolban, amelyben minden év július havában egy vállalkozó szellemű amerikai öngyilkosságszerűen vashordóban leereszkedik, hogy soha senki többé ne lássa.

A Niagara vizesést, a világ csodáját egy hatalmas vashídon átmenve Kanadából is megcsodáltuk; hetenként többször este villannyal is színesen megvilágítják s ekkor sok millió fordra élénk színekben pompázik.

A kanadai meredek sziklaparton vannak a hatalmas villanytelepek elhelyezve, az innét nyert villanyerő óriási területet lát el olcsó villanyárammal.

Nagyszerű aszfalt utak, kies villák és parkok, óriási hidak vannak a zuhatag körül s a világcsodát megtekintő mesei vándornak kényelmes hotelek állanak rendelkezésére.

A vizesést körüljárja fent és alant is az e célra berendezett villamos vasút.

A Niagara olyan óriási méretű és fenséges, hogy napokig annak a hatása alatt állottunk.

Buffalóba visszautazva, a városházán már várt bennünket a polgármester, a meleg üdvözlések után a magyar negyedben egy kis parkban levő Petőfi szoborhoz autóztunk, dr. Lukács György lelkesítő szavakkal aposztrofálta a nagy lírikust.

(XVI.) A buffalói autógumi gyár óriási méreteivel lepette meg, pedig, hogy ma redukált üzemmel dolgozik, hiszen Amerikának nem egy autógumi gyára napi 35.000 darab gumit állít elő. A Hotel Statlerben, ahol szállva voltunk, aznap este a Magyar Egyesületek diszvacsorát adták a tiszteletünkre; az angol unitárius nők pedig a templom melletti klubhelyiségükben teát.

Március 28-án Buffalóból a Lehigh-Valley vasútvonalon az amerikai Svájcra át, az azurkék Seneca tó mentén Newyorkba utaztunk; gyorsvonatunk óriási sebességgel száguldott át a mérhetetlen gazdag szénvidéken, ahol a kibányászott antracit óriási hegyhalmokat alkot. Betlehém egyik gőcpontja a vidéknek, amelyet a hegyek tetejéről csak madártávlatból láttunk, e városban több mint 500 ezer bányamunkás él és keresi hangyaszorgalommal a dollárokat. Newyorkba érkezve a Knickerbocker szálloda vendégei lettünk. E szálloda még sem közelíti a Statler-szállodákat, amelyekkel északi utjainkban találkoztunk és amelyek semmi kifogásolni valót sem hagytak maguk után. Tökéletesen berendezettek, amelyeknél minél magasabbra megyünk, annál jobbak a szobák.

Legnagyobb sajnálatunkra influenza járvány lépvén fel sem Kozma Jenő, sem Kovács Károly, sem én, nem tudtuk Józán püspököt a bostoni diadal útjára elkísérni.

A bostoni amerikai unitárius szövetség élén Smith Jeremiással és dr Cornish-sal a Kossuth zárandoklat tiszteletére diszistentiszteletet rendezett; Józán püspök 22 angol pap élén vonult be a templomba, ahol félezer meghívott amerikai angol előkelőség fogadta. E nap a bostoni amerikaiaknak is örökméltó marad. A bostoni sajtó is igen hosszan és melegen emlékezett meg a Kossuth ünnepéről, annak kiváló reprezentánsát Józán püspököt kiemelve, fényképét is közölte.

Sajnos nekünk a bostoniak figyelméből már csak a hajókabinban talált és feleségemnek küldött virágcsokor juthatott.

A bostoniak hittestvéreik betegségéről értesülve, szeretetük és figyelmük tanúságul titkárukat az ágyban fekvő Kozma Jenőhöz a Hotel Roseveltbe elküldték.

Hazajöttünk Isten segítségével a „Majestic”-en; Berkóné és dr Takaró Géza bucsuszavai még most is a fülemben csendülnek.

Reméljük és hisszük, hogy a szabad Amerika földjére hullott testvéri könnyeink termékenyítőleg hatnak és meghozzák a maguk gyümölcsét.

Mi méreteinél fogva csodáltuk a hatalmas Amerikát, de úgy éreztük, hogy sokban feladta a legértékesebbet, az eredetiségét és tökéletesen utánozza az öreg Európát.

Amerikában is a munkás sok nehézséggel küzd és véres verítékkal keresi a mindennapi kenyerét. A háború utáni kíván-

dorlok máig sem tudtak elhelyezkedni. Eg-hajlata igen szélsőséges — egészségtelen.

Magyar sajtó minden nagy városban van, a munkásság lélekben még mindig vágyik az óhazába ; a hazafias érzésnek hű őre a papság, akik apostoli munkát végeznek. Az amerikai angolokkal folytatott közvetlen érintkezésünk hatása alatt az a vélemény alakult ki, hogy nem kard csörtetéssel, hanem az egyházon át lehet Amerikát a „Re-vizio” nagy gondolatának megnyerni.

A főváros küldöttsége meghívás folytán továbbá a zarándokok egy része Londonba Rothermere lordhoz utazott, magukkal vitték hálájuk kifejezésül a városok díszpolgári okleveleit ; a zarándokok más része Cherbourg, Páris Svájcra át haza utazott, ahol már a virágzó orgona hokrok és hozzártatózóik ölelő karokkal fogadták őket, akiknek a költő szavaival élve : „a nagyvilágban e kívül ...” (Vége.)

